

Sanoilla ja teoilla vaikuttamisesta

Tämän lehden artikkelit käsittelevät ajankohtaista teemaa, terrorismia. Päälle päin katsottuna kirjoitukset käsittelevät hyvinkin erilaisia ilmiöitä ja ajankohtia, mutta ne nivoutuvat mielenkiintoisella tavalla yhteen ja tuovat uusia näkökulmia terrorismia koskevaan keskusteluun.

Jukka Paastelan artikkeli ensimmäisen vuosisadan sikariuksista osoittaa, että terrorismi toimintatapana ei ole uusi – useinhan terrorismi liitetään nimenomaan moderniin politiikkaan. Sikariukset toimivat Palestiinassa, joka oli Rooman ankaran vallan alla. Sikariukset aiheuttivat pelkoa ja kaaosta tikariniskuilla tekemillä salamurhillaan sekä kidnappauksillaan. Toisaalta Paastela esittää osuvasti, että sikariusten toiminnassa oli tiettyjä ”postmoderneja” piirteitä, ennen kaikkea selvän strategian ja myös tietyllä tavalla toiminnan rationaliteetin puuttuminen. Lopulta kirjoitus kuvaa hyvin, miten äärimmäisessä tilanteessa turvaudutaan äärimmäisiin tekoihin. Joukkoitsemurha Masadan vuorilla näyttää jopa tavallisen, henkeään kaikin keinoin suojelevan, ihmisen mielestä ymmärrettävältä. Kapinallisten vaihtoehtonahan olisi ollut kuolema roomalaisten käsissä.

Katriina Lehdon artikkelissa tarkastellaan Ulrike Meinhofin elämää ja toimintaa Punaisten armeijakunta -terroristijärjestössä. Lehto tarkastelee monipuolisesti Meinhofin motiiveja ryhtyä laittomaan toimintaan – osa 1960-luvun radikaalista vasemmistostahan maltillistui ja ryhtyi toimimaan Saksan liittotasavallan edustuksellisen demokratian puitteissa. Lehto korostaa Meinhofin sukupolven eräänlaista syrjäytymistä Liittotasavallan poliittisesta elämästä. Tämä saattoi osaltaan vaikuttaa siihen, että Meinhofin kaltainen poliittinen aktivisti ei löytänyt paikkaansa Liittotasavallan demokraattisessa järjestelmässä. Myös Meinhofin kokemukset naisena lisäsivät hänen syrjäytymisen tunnettaan.

Terroristisen toiminnan aloittamisen taustalla oli siis Meinhofin kokemus, että edustuksellisen demokratian sallimat lailliset vaikuttamiskeinot ovat riittämättömiä. Erityisen kiinnostavalta vaikuttaa se, miten journalistina toiminut Meinhof alkoi kokea, että ”*sanoilla ei voi vaikuttaa*”. Syynä tähän kokemukseen oli Meinhofin henkilöhistoria, erityisesti hänen jäämisensä pois *konkret*-lehden toimituksesta. Punaisten armeijakunnan teoilla oli selvä rationaliteetti – marxilainen ideologia ja kapitalismivastaisuus. Tässä suhteessa liikettä voidaan pitää ”modernina”. Valtiovalta nähtiin väkivaltakoneistona, joka näytti todelliset kasvonsa yhteiskunnan syrjäytyneille tai vaikkapa Vietnamin sodan uhreille. Valtiovallan kovat otteet yllyttivät Punaista armeijakuntaa yhä radikaalimpaan toimintaan – eräänlainen ennakkotapaus ”sodasta terrorismia vastaan”. Lopulta terroristit saatiin kukistettua, mutta viimeisiin vaiheisiin liittyy paljon hämäriä yksityiskohtia.

Leena Malkki kirjoittaa terrorismin tutkimuksen ongelmista, erityisesti käsitteen määrittelyn ongelmista. Terrorismikäsitteen määrittelystä ei ole yksimielisyyttä tutkijoidenkaan piirissä: terrorismi on politisoitunut käsite, ja tutkijoiden sidonnaisuudet ohjaa-

vat määrittelyjä. Usein terrorismia pyritään määrittelemään toimintatapojen kautta, toisin sanoen tekijöiden pyrkimyksellä herättää pelkoa laajojen väestöryhmien keskuudessa. Toisaalta valtiotkin käyttävät terroristisia toimintatapoja, ja näin ollen tämäkin määrittelytapa muodostuu ongelmalliseksi.

Malkki esittää, että terrorismi voitaisiin määritellä ”laajemmin prosessiksi, jonka symbolisiksi tulkitut väkivallan teot tai niiden uhka käynnistävät. Tämän prosessin subjekteina eivät olisi vain iskuja tekevät toimijat, vaan yhtä olennaisesti iskuihin reagoivat tahot.” Toisin sanoen, terrorismi määriteltäisiin prosessina, jossa huomioon otettaisiin myös reaktiot väkivallantekoihin tai niiden uhkaan. Malkin määrittelytapa eroaa selvästi ”virallisista” terrorismin määrittelyistä, joita Tuomas Portaankorva käsittelee katsauksessaan. Portaankorva analysoi niitä Suomen lainsäädännön muutoksia, jotka on tehty reaktiona syyskuun 11. päivän tapahtumiin ja sen jälkeiseen Euroopan unionin puitepäätökseen.

Valtioiden näkökulmasta terrorismi määrittyy luonnollisestikin yhteiskuntajärjestelmää horjuttavana väkivaltaisena toimintana. Demokraattisille valtioille terrorismi on erityisen arka paikka, koska demokraattisten valtioiden on pyrittävä kansalaisoikeuksien kunnioittamiseen ja avoimuuteen. Joissain tapauksissa terroristit voivat käyttää hyväkseen näitä pyrkimyksiä. Toisaalta demokraattisten instituutioiden tulisi tarjota kaikille osapuolille sellaiset vaikutusmahdollisuudet päätöksenteossa, että Meinhofia seuraten ”sanoilla vaikuttaminen” riittäisi. Toisin sanoen, demokratiassa kansalaisilla tulee olla mielekkäitä, laillisia vaikutusmahdollisuuksia, ja kansalaisten tulee voida luottaa näihin. Tosin Meinhofin esimerkki osoittaa, ettei edustuksellinen demokratiakaan ei voi kaikissa olosuhteissa estää terrorismia. Selvempää on se, että epädemokraattisissa yhteiskunnissa pelkillä sanoilla ei voi vaikuttaa ja että tämä osaltaan luo maaperää terroristiselle toiminnalle.

Turku, elokuu 2004

MAIJA SETÄLÄ